

*Ympäristöterveydenhuollon
valvontasuunnitelman toteutumisen
arviointi vuodelta 2024*

1.	Johdanto.....	3
2.	Iisalmen kaupungin Ympäristöterveyspalvelut	3
2.1	Toiminta-alue	3
2.2	Valvonnan voimavarat ja tehtävät	4
2.3	Koulutus ja henkilöstön pätevyys	4
2.4	Valvontakohderekisteri / Tietojärjestelmä.....	5
2.5	Viestintä	5
2.6	Valvonnan maksullisuus ja muut tulot	6
2.7	Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu	6
3.	Valvonnan toimialakohtaisten suunnitelmien toteutumisen arviointi	7
3.1	Valvontakohteiden / valvontakohdetyyprien tarkastustiheydet	7
3.2	Elintarvikevalvonta	7
3.3	Terveysuojelulain mukainen valvonta.....	7
3.4	Tupakkalain mukainen sekä nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnin valvonta.....	8
3.5	Eläinlääkäripalvelut, tuotantoeläinten terveydenhuoltopalvelut sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta.....	8
3.5.1	Eläinlääkäripalvelut	9
3.5.2	Tuotantoeläinten terveydenhuoltopalvelut	10
3.5.3	Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta ym. valvontatehtävät	10
4.	Yhteenveto ja pohdinta	11
4.1	Suunnitelmallisen valvonnan toteutuminen	11
4.2	Ympäristöterveydenhuollon tulot	12
4.3	Pohdintaa.....	13

1. Johdanto

Ympäristöterveydenhuolto on osa ennaltaehkäisevää kansanterveystyötä, jonka tehtävänä on edistää yksilön, väestön ja elinympäristön terveyttä ja turvallisuutta sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia.

Ympäristöterveydenhuollosta säädetään terveydenhuoltolain (1326/2010) lisäksi terveydensuojelulaissa (763/1994), elintarvikelaissa (297/2021), tupakkalaissa (549/2016) ja eläinlääkintähuoltolaissa (765/2009). Em. lakien lisäksi ympäristöterveydenhuolto vastaa lääkelain 54a– 54d §:n mukaisesta nikotiinivalmisteiden myynnin valvonnasta. Ympäristöterveydenhuollon yksikön on laadittava säännöllistä valvontaa koskevan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma siten, että valvonta on laadukasta, säännöllistä ja terveyshaittoja ehkäisevää. Valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnissa on tarkasteltava, kuinka kattavasti suunniteltu toiminta ja siten suunnitellut tarkastukset ovat toteutuneet.

Vuosi 2024 oli toinen toimintavuosi Iisalmen kaupungin Ympäristöterveyspalveluissa. Iisalmi, Kiuruvesi, Sonkajärvi ja Vieremä päättivät jatkaa ympäristöterveydenhuollon yhteistoimintaa vastuukuntaperiaatteella Iisalmen ollessa vastuukuntana.

2. Iisalmen kaupungin Ympäristöterveyspalvelut

2.1 Toiminta-alue

Iisalmen kaupungin Ympäristöterveyspalvelujen yhteistoiminta-alueeseen kuuluvat Iisalmen kaupunki (vastuukunta), Kiuruveden kaupunki, Sonkajärven kunta ja Vieremän kunta. Pinta-alaltaan kuntayhtymä on n. 4 850 km². Toiminta-alueen asukasluku oli 35 117 henkilöä 31.12.2023. Taulukossa 1 on asukasmäärät eriteltynä kunnittain.

Alueella on vahva maa- ja metsätalous sekä metalliteollisuus. Vuoden 2023 aikana alueella tuotettiin 121,5 milj. litraa maitoa, mikä on 6 % koko Suomen tuotannosta. Naudanlihaa tuotettiin 5,5 milj. kg., mikä on 6,4 % koko Suomen tuotannosta. Hyötyeläinten lukumäärä on näin ollen huomattavan suuri.

Iisalmen ympäristöterveyspalvelujen yhteistoiminta- alueen pohjavesivarantojen antoisuus on 12,5 milj. m³ vuodessa, josta hyödynnetään n. 32 %. Alueellisesti tärkeimmät vedenottamot sijaitsevat Vieremän kunnan alueella, jossa pohjavesivarantojen antoisuus on 8,9 milj. m³ vuodessa. Ylä-Savon Vesi Oy on tukkuvesiyhtiönä myy vettä 4,9 milj. m³ vuodessa Iisalmeen, Lapinlahdelle, Kiuruvedelle, Sonkajärvelle ja Vieremälle. Talousveden hankinta on hyvin keskitettyä, ja suuri osa talouksista on liittynyt verkostoveden piiriin. Yhteistoiminta-alueella noin 20 valvonnan piirissä olevaa vesilaitosta tai vesiosuuskuntaa ostaa talousvetensä Ylä-Savon Vesi Oy:ltä. Näiden lisäksi on noin 15 talousvettä toimittavaa vesiosuuskuntaa, joilla on myös omaa vedenottoa.

Taulukko 1 Iisalmen ympäristöterveyspalvelujen yhteistoiminta-alueen kuntien väkimäärä 31.12.2023 (lähde: Tilastokeskuksen ennakkotieto)

	Väkiluku 31.12.2023
Iisalmi	20 618
Kiuruvesi	7 475
Sonkajärvi	3 637
Vieremä	3 387
Yhteensä	35 117

2.2 Valvonnan voimavarat ja tehtävät

Iisalmen kaupungin Ympäristöterveyspalvelujen terveystarkastuksen ja eläinlääkintähuollon yksiköissä oli vuonna 2024 resursseja käytettävissä kaikkiaan 22 htv. Yksikkö täyttää lain ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta 410/2009 vaatimuksen yksikön vähimmäiskoosta.

Taulukko 2 Ympäristöterveydenhuollon henkilöstö vuonna 2024

Virka/tehtävänimike ja nimi	Vastuualue, toimipaikka	Muuta
Ympäristöterveydenhuollon päällikkö Heikkinen Aili	Terveystarkastus- ja eläinlääkintä- huoltoyksiköiden hallinto- ja esimies- tehtävät Terveystarkastus, Iisalmi	
Ympäristöterveystarkastaja Hartikainen Eija	Terveystarkastus, Iisalmi	Virkavapaalla 12.8.2024 alkaen
Ympäristöterveystarkastaja Huttunen Lassi	Terveystarkastus, Kiuruvesi	
Ympäristöterveystarkastaja Piippo Mikko	Terveystarkastus, Iisalmi	
Ympäristöterveystarkastaja Kautiainen Anne	Terveystarkastus, Iisalmi	
Vs. ympäristöterveystarkastaja Sani Mikkonen	Terveystarkastus, Iisalmi	1.6.-31.12.2024
Toimialasihteeri Kauppinen Helli	Toimistotehtävät, Iisalmi ympäristölautakunnan sihteeri	työpanos 0,7 htv
Valvontaeläinlääkäri Anne-Marika Siponen	Eläinlääkintähuolto, Iisalmi	
Valvontaeläinlääkäri Marikki Valli	Eläinlääkintähuolto, Kiuruvesi	1.6.2024 alkaen Eläinsuojeluvalvontaa varten palkattu ajalle 8.1.-31.5.2024 vs. ympäristöterveystarkastaja Sani Mikkonen
Eläinklinikan hoitajat Tolonen Aino, Kyyriäinen Tiia Aminoff Anna Niiranen Sanni Taskinen Virpi	Eläinlääkintähuolto, Ylä-Savon eläinklinikka Kiuruvesi Sonkajärvi (40 %) ja Vieremä (60 %)	Anna Aminoffin työaika 22.9.2024 saakka Iisalmen kaupungille 40 % ja 60 %:sti ammat- tiohjaajana YSAO:lle. 23.9.2024 alkaen Iisal- men kaupungille 100 %.
Kunnaneläinlääkäri Virpi Ryhänen	Eläinlääkintähuolto, Iisalmi	Ylä-Savon eläinklinikan vastaava eläinlääkäri
Kunnaneläinlääkäri Anna-Kaisa Pennanen	Eläinlääkintähuolto, Iisalmi	
Kunnaneläinlääkäri Marian Olbricht	Eläinlääkintähuolto, Iisalmi	säteilyturvallisuusvastaava
Kunnaneläinlääkäri Tomi Vadén	Eläinlääkintähuolto, Iisalmi	
Kunnaneläinlääkäri Marjo-Riitta Halonen	Eläinlääkintähuolto, Kiuruvesi	1.10. alkaen Vieremällä to-pe (40 %)
Kunnaneläinlääkäri Iiris Pitkänen	Eläinlääkintähuolto, Kiuruvesi	
Kunnaneläinlääkäri Anna Tikka	Eläinlääkintähuolto, Kiuruvesi	
Kunnaneläinlääkäri Pinja Varis	Eläinlääkintähuolto, Kiuruvesi	30.9.2024 alkaen kiertävässä kunnaneläinlää- kärin virassa
Kunnaneläinlääkäri Anu Kyllönen	Eläinlääkintähuolto, Sonkajärvi	
Kunnaneläinlääkäri Varpu Aho	Eläinlääkintähuolto, Sonkajärvi	30.9 saakka 60 % Sonkajärvellä ja Vieremällä 40 %, 1.10 alkaen Sonkajärvellä 100 %
Kunnaneläinlääkäri Marjo Huttunen	Eläinlääkintähuolto, Vieremä	
Kunnaneläinlääkäri Tanjamaari Nurminen	Eläinlääkintähuolto, Vieremä	Työaika 60 %

2.3 Koulutus ja henkilöstön pätevyys

Kaikilla työntekijöillä on ollut oikeus osallistua koulutukseen. Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman mukaan hyvänä koulutustavoitteena olisi keskimäärin 8 koulutuspäivää vuodessa viranhaltijaa kohden riippuen peruskoulutuksesta, työn vaativuudesta ja toimenkuvasta. Eläinlääkärit ovat osallistuneet vuoden 2024 aikana yhteensä 74 työntekijän maksamaan koulutuspäivään, mikä on keskimäärin 6 pv/eläinlääkäri. Koulutukset eivät kuitenkaan jakaudu kaikille tasaisesti. Ympäristöterveystarkastajat ovat osallistuneet 32 koulutuspäivään, mikä on keskimäärin 8 pv/tarkastaja. Lisäksi on osallistuttu Ruokaviraston, Aluehallintoviraston, Valviran ja ELY-keskuksen järjestämiin ohjaus-, kysely-, tilannekatsaus- ja neuvottelutilaisuuksiin, jotka on järjestetty etäyhteydellä.

Henkilökuntaa rekrytoitaessa varmistetaan pätevyys tarkastamalla alkuperäiset todistukset ja niistä otetaan kopiot arkistoitavaksi. Lisäksi eläinlääkäreiden osalta tarkistetaan, että henkilön nimi löytyy Ruokaviraston

ylläpitämästä eläinlääkärirekisterin julkisesta tietopalvelusta, johon on rekisteröity kaikki eläinlääkärit, joilla on oikeus harjoittaa eläinlääkärin ammattia Suomessa

2.4 Valvontakohderekisteri / Tietojärjestelmä

Ympäristöterveydenhuollon valtakunnallinen keskitetty toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä (VATI) otettiin käyttöön 21.1.2019. Tämän myötä ympäristöterveydenhuollon valvontayksikköjen yksikkökohtaiset tiedonhallintajärjestelmät kävivät tarpeettomiksi ja Digian Tarkastaja-ohjelmasta on käytössä historiatietokanta.

2.5 Viestintä

Ympäristöterveydenhuollon viestinnän tarkoituksena on auttaa kansalaisia löytämään ne palvelut, joita ympäristöterveydenhuolto tarjoaa.

Iisalmen kaupungin viestintäohjeen periaatteena on, että päivittäisestä viestinnästä ja markkinoinnista vastaa jokainen vastuualue ja työntekijä periaatteen ”se viestii, joka parhaiten tietää” mukaisesti. Vastuualueiden ja yksiköiden verkkoviestijät toimivat omissa yksiköissään käytännön viestintätoimenpiteiden toteuttajina markkinointi- ja viestintätiimin tuella.

Viestinnän kanavat

Iisalmen kaupungin viralliset pääviestintäkanavat ovat kaupungin verkkosivusto iisalmi.fi ja henkilöstöviestinnän intranet. Viestintää toteutetaan aktiivisesti myös kaupungin virallisissa sosiaalisen median kanavissa kaupunki-, palvelu- ja yksikkökohtaisesti. Ympäristöterveydenhuollon toimialalla nopeana viestivälineenä käytettiin pikaviestisovellusta. Pikaviestisovellusviesteissä ei koskaan käsitellä asiakastietoja eikä muutakaan salassa pidettävää tietoa. Kirjallisia tiedotteita ja ohjeita lähetettiin sähköpostilla. Neuvottelu- ja järjestettiin sekä lähi- että etäyhteydellä. Pohjois-Savon ympäristöterveydenhuollon johtajilla on käytössä Signal-pikaviestipalvelu.

Iisalmen kaupungin viralliset, yleiset sosiaalisen median sivut

- Facebook: Minun Iisalmeni www.facebook.com/Minuniisalmeni
- Youtube: Iisalmen kaupunki – City of Iisalmi www.youtube.com/Iisalmenkaupunki
- Instagram: cityofiisalmi www.instagram.com/cityofiisalmi
- LinkedIn: Iisalmen kaupunki - City of Iisalmi www.linkedin.com/https://www.linkedin.com/company/iisalmen-kaupunki-city-of-iisalmi
- Twitter (X): cityofiisalmi [@cityofiisalmi](http://www.twitter.com/cityofiisalmi)
- Lähimedian sähköpostiosoitteet:

- toimitus@iisalmensanomat.fi
- toimitus@savonsanomat.fi
- toimitus@kiuruvesilehti.fi
- miilu@miilu.fi
- radiosavo@yle.fi
- toimitus@radiosandels.fi
- oikea-asema@oikea.asema.fi
- kajaus.toimitus@radiokajaus.fi

Viestintä häiriötilanteissa

Iisalmen kaupunginhallitus on hyväksynyt kriisiviestintäohjeen 11.4.2022. Kriisiviestinnän tavoitteena on tukea häiriötilanteen johtamista, hallintaa ja muuta viranomaistoimintaa minimoiden vahingot ja menetykset. Päävastuu ensisijaisesta tiedottamisesta ja viestinnän sisällöstä kuuluu häiriötilanteessa sille viranomaiselle, jolla on tilanteen johtovastuu. Vesi- ja elintarvikeperäisissä epidemioissa selvitystyön johtovastuu on ympäristöterveydenhuollon päälliköllä.

Iisalmen kaupunginhallituksen hyväksymässä kriisiviestintäohjeessa on kuvattu sisäisen ja ulkoisen viestinnän vastuut, viestintäkanavat ja -välineet, kriisiviestinnän prosessit, valmennus, koulutus, harjoittelu ja viestinnän kehittäminen.

Ympäristöterveydenhuollon päälliköllä on ollut käytössään Virve-puhelin häiriötilanteiden viestintää varten.

2.6 Valvonnan maksullisuus ja muut tulot

Tehdyistä päätöksistä ja ilmoitusten käsittelyistä sekä suunnitelmanmukaisesta valvonnasta on peritty Ylä-Savon ympäristölautakunnan hyväksymän asiakasmaksujen mukaiset maksut (14.11.2023 § 76 ja 5.9.2024 § 78). Lisäksi elintarvike- ja terveydensuojelulain mukaisilta toimipaikoilta perittiin vuosittaista veroluonteista 150 € suuruista valvonnan perusmaksua. Valvonnan perusmaksusta on säädetty elintarvikelain (297/2021) 72 §:ssä sekä terveydensuojelulain (763/1994) 50 §:ssä. Perusmaksu koskee lähes kaikkia toimipaikkoja, joilla on hyväksyntä tai joilta edellytetään ilmoitusta rekisteröintiä varten. Myös tupakkalain mukainen 500 € myyntipistekohtainen valvontamaksu on veroluonteinen.

Ympäristöterveydenhuollolla oli tuloja 316 466 €. Valvonta- ja todistusmaksuja on vuonna 2024 laskutettu 115 515 €. Kaikki saadut tulot on käytetty ympäristöterveydenhuollon talousarvion tasapainottamiseen. Valtion korvauksia eläinlääkintähuollon 15 §:n 2 momentin mukaisesta valvonnasta on saatu 106 230 €. Valvontatehtävien lisäksi korvauksia eläinlääkintähuollossa on peritty klinikkamaksuina ja -korvauksina 87 262 €. Maksullisesta päivystyspuhelimesta tuli tuloja 7 298 €.

2.7 Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu

Iisalmen kaupungin Ympäristöterveyspalvelut on vuonna 2024 tukeutunut Savo-Karjalan ympäristötutkimus Oy:n laboratoriopalveluihin, jonka lähin toimipiste on Kuopiossa. Eläintautivalvontaan liittyvistä näytteistä osa lähetetään tutkittavaksi Ruokaviraston laboratorioihin.

3. Valvonnan toimialakohtaisten suunnitelmien toteutumisen arviointi

3.1 Valvontakohteiden / valvontakohdetyyppien tarkastustiheydet

Suunnitelmanmukaisen valvonnan kohde- ja kohdetyyppikohtaiset tarkastustiheydet on määritelty riskikartoituksen perusteella. Lähtökohtana on pääosin käytetty valtakunnallisissa valvontaohjelmissa annettuja kohdetyyppikohtaiseen riskiluokitukseen perustuvia ohjeellisia tarkastustiheyksiä, joita on tarkennettu paikallisen riskikartoituksen, valvontakokemusten ja käytettävissä olevien resurssien perusteella.

Suunnitelmanmukaisen valvonnan kokonaistoteutumisaste oli 60 % toteutumisasteen tehtäväalueittain välillä 10 - 95 % välillä.

3.2 Elintarvikevalvonta

Elintarvikevalvonnassa Oiva-kriteeristön mukainen arviointi on suunnitelmallisen valvonnan ainoa arviointitapa. Taulukossa 3 on esitetty Iisalmen kaupungin Ympäristöterveyspalvelujen, Itä-Suomen ja koko maan Oiva-tarkastustulosten jakauma arvosoitain vuonna 2024.

Taulukko 3 Iisalmen ympäristöterveyspalvelujen, Itä-Suomen ja koko maan Oiva-tarkastustulosten jakauma arvosoitain vuonna 2024, suluissa vuoden 2023 jakauma (lähde: Ruokavirasto/Vati)

	Iisalmen kaupunki Ympäristöterveyspalvelut	Itä-Suomi	Koko maa
Oivallinen	56 % (49 %)	55 %	45 %
Hyvä	28 % (39 %)	33 %	37 %
Korjattavaa	17 % (12 %)	11 %	17 %
Huono	0 % (0 %)	0 %	1 %

Vuonna 2024 otettiin 15 viranomaisnäytettä elintarvikkeista. Lisäksi otettiin 11 vierasainevalvontaohjelman mukaista maitonäytettä Ruokaviraston pyynnöstä.

Vuonna 2024 elintarvikevalvonnassa tehtiin 147 kpl suunnitelmallisen valvonnan tarkastusta ja 30 suunnitelman ulkopuolista tarkastusta. Maitohygieniatarkastuksia tulee tehdä tiloilla joka viides vuosi, mikä Iisalmen kaupungin ympäristöterveyspalvelujen alueella tarkoittaa noin 50 tarkastusta vuodessa. Vuoden 2024 aikana tehtiin 5 maitohygieniatarkastusta, joten tarkastusten toteutumisaste ja kattavuus oli 10 %. Muussa elintarvikevalvonnassa tarkastusten kattavuus oli n. 75 % ja suunnitelman toteutumisaste 76 %.

Vuoden 2024 aikana tuli yksi ruokamyrkytys-epidemiaepäily, joista tehtiin RYMY-ilmoitus. Ilmoitus koski Yersinia enterocolitica -epidemiaa, jonka lähde jäi epäselväksi. Alun perin lähteeksi epäiltiin porkkanaraastetta, mutta elintarvike-näytteistä eristetty yersinia ei ollut samaa kantaa kuin sairastuneilla. Sairastuneista eristetty kanta viittasi sikaperäiseen tartuntalähteeseen. Vuoden 2024 aikana Pohjois-Savon alueella Yersinia enterocolitica -tapauksia esiintyi muuallakin kuin Ylä-Savossa.

Vuonna 2024 osallistuttiin SAVO24 -valmiusharjoitukseen, jonka tavoitteena oli kehittää poikkeusoloihin varautumista, parantaa johtamista, tunnistaa eri toimijoiden vastuut ja kehittää yhteistoimintaa. Harjoituksen tavoitteena oli myös harjoitella tilannekuvan muodostamista ja sen käyttämistä päätöksenteon perusteena, parantaa valmiutta turvata elintärkeitä toiminnot normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa sekä kehittää viestintää ja viestiliikennettä.

3.3 Terveystensuojelulain mukainen valvonta

Terveystensuojelulain mukaisen suunnitelmallisen valvonnan toteutumisaste ja kattavuus olivat vuonna 2024 51 %, mikä on edellisvuotta parempi (47 %). Terveystensuojelulain osalta ei-suunnitelmallinen, akuutti val-

vonta ja neuvonta vievät runsaasti resursseja. Taulukossa 4 on esitetty vuoden 2024 aikana toteutuneet näytteenottomäärät.

Asuinhuoneistojen tarkastuksia tehtiin vuoden 2024 aikana 24 kpl, joka on hieman vähemmän kuin edellisellä vuonna. Terveysvalvonta on osallistunut moniammatillisiin sisäilmatyöryhmiin kahden kunnan alueella.

Uima-altaiden ja -rantojen vedenlaatua valvottiin valvontasuunnitelmien mukaan. Iisalmen kaupungin ympäristöterveyspalveluiden alueella on yksi EU-uimaranta Iisalmessa, jossa käyttäjämäärä on arvioitu olevan vähintään 100 uimaria päivässä. Muita valvonnassa olevia uimarantoja oli Iisalmessa 14, Kiuruvedellä 3, Vieremällä 2 ja Sonkajärvellä 2. Valvonnassa olevia talviuuintipaikkoja on yksi jokaisessa kunnassa. Uimarannat on tarkastettu näytteenottojen yhteydessä.

ELY-keskuksen valtakunnalliseen leväseurantaan osallistuttiin Kiuruvedellä yhden ja Iisalmessa yhden tarkailupisteen osalta. Valtakunnallisessa leväseurannassa havaintoja tehdään kerran viikossa kesäkuun alusta syyskuun loppuun.

Ympäristöterveystarkastajat antoivat lausuntoja ympäristölupahakemuksista sekä osallistuivat Aluehallintoviraston lupalausuntojen valmisteluun. Lausuntoja annettiin 21 kappaletta. Lisäksi terveysvalvonta osallistui alueen tuulivoimahankkeiden ympäristövaikutusten arviointia ja kaavahankkeita koskeviin viranomaiskouluksiin sekä yleisötilaisuuksiin.

Rottahavaintoja ilmoitettiin terveysvalvontaan jälleen runsaasti etenkin Kiuruvedeltä ja Iisalmesta. Rottien esiintymiseen on vaikuttanut selkeästi mm. rakennusten purkuhankkeet. Asukkaita on ohjeistettu tiedotteilla sekä tehty tarkastuksia runsaiden rottahavaintojen alueilla.

Ympäristöterveydenhuolto on osallistunut myös aluehallintoviraston järjestämiin Ympäristöterveydenhuollon tilannekuva palavereihin sekä Itä-Suomen vesivalvojien yhteistyöryhmän kokouksiin.

Taulukko 4 Terveysnsuojelulain mukaisen näytteenoton toteutuminen vuonna 2024

	Toteutunut näytteenotto, näytemäärä
Uima-allasvedet	80
Uimarantavedet	48
Talousvesi	23

Vuoden 2024 aikana ei ollut vesiepidemiaepäilyjä eikä talousveden tilapäisiä saastumisepäilyjä.

Tutkimuksissa on tukeuduttu Savo-Karjalan ympäristötutkimus Oy:n laboratorioon.

3.4 Tupakkalain mukainen sekä nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnin valvonta

Tupakkalain mukainen suunnitelmallisen valvonnan toteutumisaste oli 95 %. Tupakkalain mukaiset tarkastukset on pääsääntöisesti tehty Oiva-tarkastusten yhteydessä. Tupakkavalvonnassa sovelletaan vähittäismyyntikohteiden osalta vuosilaskutusta.

Nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnin suunnitelmallisen valvonnan toteutumisaste oli 54 %.

3.5 Eläinlääkäripalvelut, tuotantoeläinten terveydenhuoltopalvelut sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta

Eläinlääkintähuollossa on vuoden 2024 aikana ollut 11,2 htv praktikkoeläinlääkäriresursseja, 4,6 htv eläinlääkäriresursseja, 1,0 htv valvontaeläinlääkäriresursseja ja 0,6 htv määräaikainen ympäristöterveystarkastaja eläinsuojeluvalvonnassa. Lisäksi on käytössä 0,5 htv toimistohenkilöresurssia käytössä. Praktik-

koeläinlääkäriresursseja on 11,6 htv virkoina, joten eläinlääkintähuollon praktiikassa on ollut 0,4 htv:n vaje. Valvontaeläinlääkäriresursseissa oli 1 htv:n vaje, mutta sitä paikattiin määräaikaisella ympäristöterveystarkastajalla.

Kesän 2024 aikana kunnaneläinlääkärisijaisuudet saatiin täytettyä, mutta muina aikoina kunnaneläinlääkäreiden virkavapauksien sijaisia on ollut vaikea saada. Täyttämättä olleet valvontaeläinlääkäriin ja kiertävän kunnaneläinlääkäriin virat saatiin täytettyä vuoden 2024 aikana. Eläinsuojelutehtävien hoitamista varten on palkattu ajalle 8.1. – 31.5.2024 määräaikainen ympäristöterveystarkastaja, joka on eläinsuojelulain mukainen toimivaltainen viranhaltija. Koska valtio ei maksa muun kuin kunnaneläinlääkäriin tekemästä eläinsuojelutyöstä, ympäristöterveystarkastajan palkkauksesta aiheutui noin 20 000 € kulut kuntien maksettavaksi. Eläinsuojeluvalvonta kuuluu valtion maksettaviin tehtäviin ja siksi eläinsuojeluvalvonnasta aiheutuvien kulujen korvauskäytännön muuttamistarpeesta on oltu yhteydessä maa- ja metsätalousministeriöön. Maa- ja metsätalousministeriö on kuitenkin kieltäytynyt muuttamasta lainsäädäntöä siltä osin, koska se aiheuttaisi valtiolle lisäkustannuksia.

3.5.1 Eläinlääkäripalvelut

Iisalmen ympäristöterveyspalvelujen yhteistoiminta-alue tarjosi eläinlääkäripalveluja lähipalveluna jokaisessa kuntayhtymän jäsenkunnassa. Jokaisessa kunnassa on ajanmukaiset vastaanotot. Iisalmissa Ylä-Savon eläinklinikalla työskentelee neljä eläinlääkärinä ja kolme eläintenhoitajaa. Yhden eläintenhoitajan palkkakustannukset jaettiin Ylä-Savon koulutuskuntayhtymän kanssa 22.9.2024 saakka, koska klinikalla tapahtui eläintenhoitajien ammattiopetusta. Lokakuusta 2024 alkaen YSAO:n kanssa on tehty yhteistyötä koulutusoppimusten muodossa, jolloin klinikkaeläinhoitaja-opiskelija hankkii tarvittavan osaamisen työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä. Kiuruvedellä on kolmen eläinlääkäriin vastaanotto. Vieremän eläinlääkäreiden vastaanotolla työskenteli kaksi (1,6 htv) eläinlääkärinä. Sonkajärven vastaanotolla työskenteli 2 eläinlääkärinä, joista toinen työskenteli kaksi päivää viikossa Vieremällä. 30.9.2024 alkaen täytettiin kiertävän kunnaneläinlääkäriin virka, josta alkaen Sonkajärvellä työskenteli kaksi kunnaneläinlääkärinä.

Puhelinaika ei-kiireisille pyynnöille oli kaikilla vastaanotolla arkiaamuisin klo 8.00 – 9.00. Loppuvuodesta 2020 Iisalmissa suurelänasiakkaille ja Kiuruvedellä kaikille asiakkaille otettiin käyttöön päiväaikainen numero, johon asiakkaita ohjataan soittamaan. Tavoitteena oli keskittää päiväaikaiset kiirepuhelimet yhdelle/kahdelle eläinlääkäriin, jolloin muilla oli mahdollisuus keskittyä ennalta suunniteltuihin käynteihin ja aamulla tullessiin sairausmatkapyntöihin.

Iisalmen ympäristöterveyspalvelujen yhteistoiminta-alue toiminta-alueella eläinlääkäripäivystys järjestettiin kuntayhtymän alueella siten, että samanaikaisesti päivysti kaksi eläinlääkärinä, jotka jakoivat päivystystehtävät kulloinkin tarkoituksenmukaisimmalla tavalla. Järjestelyä voitiin soveltaa myös eläinlääkintähuoltolain pyrkimykseen pieneläin- ja suurelänpäivystyksen eriyttämisestä. Tuotantoeläin- ja pieneläinpäivystystä ei ollut kuitenkaan varsinaisesti eriytetty, koska päivystyksen toteuttaminen yhteispäivystyksenä on onnistunut hyvin ja kiireellinen eläinlääkäriapu on pystytty tarjoamaan valtakunnallisten tavoitteiden mukaisesti. Resursien löytäminen eriyettyyn päivystystoimintaan olisi myös vaikeaa. Kuntayhtymän alueella on käytössä kaksi päivystysnumeroa eli keskitetty yhteydenottopalvelu (läntinen 0600 11677 ja itäinen 0600 11678). Asiakkaan soittaessa päivystysnumeroon puhelu yhdistyy vuorossa olevalle eläinlääkäriin. Eläinlääkäripäivystyksen puhelinnumero arkisin klo 16 jälkeen ja viikonloppuisin seuraavaan arkiaamuun klo 8 saakka on maksullinen. Puhelun hinta on 1,13 €/min + pvm/mpm, sis. alv. 25,5%.

Ympäristöterveyspalvelujen yhteistoiminta-alueella tehtiin hyötyeläinten hoitokäyntejä vuonna 2024 yhteensä 5 513 kappaletta, joista päivystysaikaisia käyntejä oli 932. Pieneläinten vastaanottokäyntejä yhteistoiminta-alueen kuntalaisille oli yhteensä 9 365 kappaletta, joista päivystysaikaisia oli 622. Ulkopaikkakuntalaisten eläinkäyntejä oli 620 kpl.

Kuntayhtymän eläinlääkintähuollossa ei käytetä ostopalveluja. Yhteistoiminta-alueella on kolme yksityisiä eläinlääkäripalveluja antavaa eläinlääkärinä. Lisäksi jotkut tuotantotilat voivat käyttää Pohjois-Savon alueella toimivien terveydenhoitoeläinlääkäreiden palveluja.

Ympäristöterveyspalvelujen yhteistoiminta-alueen kunnat subventoivat hyötyeläinten hoitamisesta matkakustannuksia ja käyntimaksuja yli 65 € (alv 0 %) omavastuusumman ylittävältä osalta. Omistaja maksaa 65 € omavastuun sekä arvonnäköveron koko kustannuksista. Subventioiden määrä vuonna 2024 oli 43 843 €.

3.5.2 Tuotantoeläinten terveydenhuoltopalvelut

Ympäristöterveyspalvelujen yhteistoiminta-alueella terveydenhuoltosopimuksia on nautatiloilla noin 300 kpl ja sikatiloilla 7 kpl. Vuonna 2024 lisälmen ympäristöterveyspalvelujen kunnaneläinlääkärit tekivät 230 terveydenhuoltosopimukseen liittyvää vuosikatsausta. Osan terveydenhuoltokäynneistä ovat tehneet alueella toimivat yksityiset eläinlääkärit. Terveystoimintotyötä tehdään usealle tilalle säännöllisesti useamman kerran vuodessa liittyen lääkkeiden varalleluovutus-sopimukseen.

3.5.3 Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta ym. valvontatehtävät

Vuoden 2024 aikana valvontaeläinlääkäriin resursseja on ollut käytössä 1,0 htv. Valvontaeläinlääkäriin rinnalla eläinsuojeluvalvonnassa on ollut ympäristöterveystarkastaja 0,6 htv:n verran. Valvontaeläinlääkärien työajasta on käytetty valtion toimeksiantotehtävien hoitamiseen keskimäärin n. 83 %, josta 91 % on käytetty eläinsuojeluvalvontaan. Valtiolta on laskutettu n. 50 % valvontaeläinlääkäritoiminnan kustannuksista. Laskutettu osuus ei kata täysin kustannuksia, koska mm. määräaikaisten eläinsuojeluvalvontaa tekevän ympäristöterveystarkastajan palkkakustannuksia, työtilojen vuokria, auton leasing-kustannuksia ja hallinnon vyörytys-eriä ei ole voitu laskuttaa.

Ympäristöterveyspalvelujen yhteistoiminta-alueella tehtiin 79 kpl eläinsuojelutarkastuskäyntiä ja 5 muuta valvontakäyntiä. Eläinsuojelutarkastusten perusteella annettiin eläinten hyvinvointilain (693/2023) 92 §:n, 93 §:n ja 95 §:n mukaisia määräyksiä ja/tai kieltoja 41 tapauksessa. Kiiretoimiin ryhdyttiin 5 kertaa. Valtaosa eläinten hyvinvointilain 93 §:n ja 95 §:n mukaisista tapauksista on annettu tiedoksi myös poliisille. Kaikki kiiretoimet ilmoitettiin poliisille.

Suunnitelmalliseen valvontaan kuuluvia eläinten hyvinvointilain mukaisia ammattimaisten tai muutoin laajassa mitassa pidettävien seura- ja harrastuseläintenpitopaikkojen ja eläinten olosuhteiden tarkastuskäyntejä on vuonna 2024 tehty 4 kpl.

Sivutuotelaistarkastuksia lisälmen ympäristöterveyspalvelujen yhteistoiminta-alueella ei ole. Salmonella-valvontakäyntejä ja/tai näytteenottoja tehtiin 11 maidontuotanto- tai nautatilalle. Lääkekirjanpito tarkastettiin viideltä tilalta. Lisäksi toimijoille annettiin sisämarkkinakauppaan liittyen Traces-eläinten terveystodistuksia.

4. Yhteenveto ja pohdinta

4.1 Suunnitelmallisen valvonnan toteutuminen

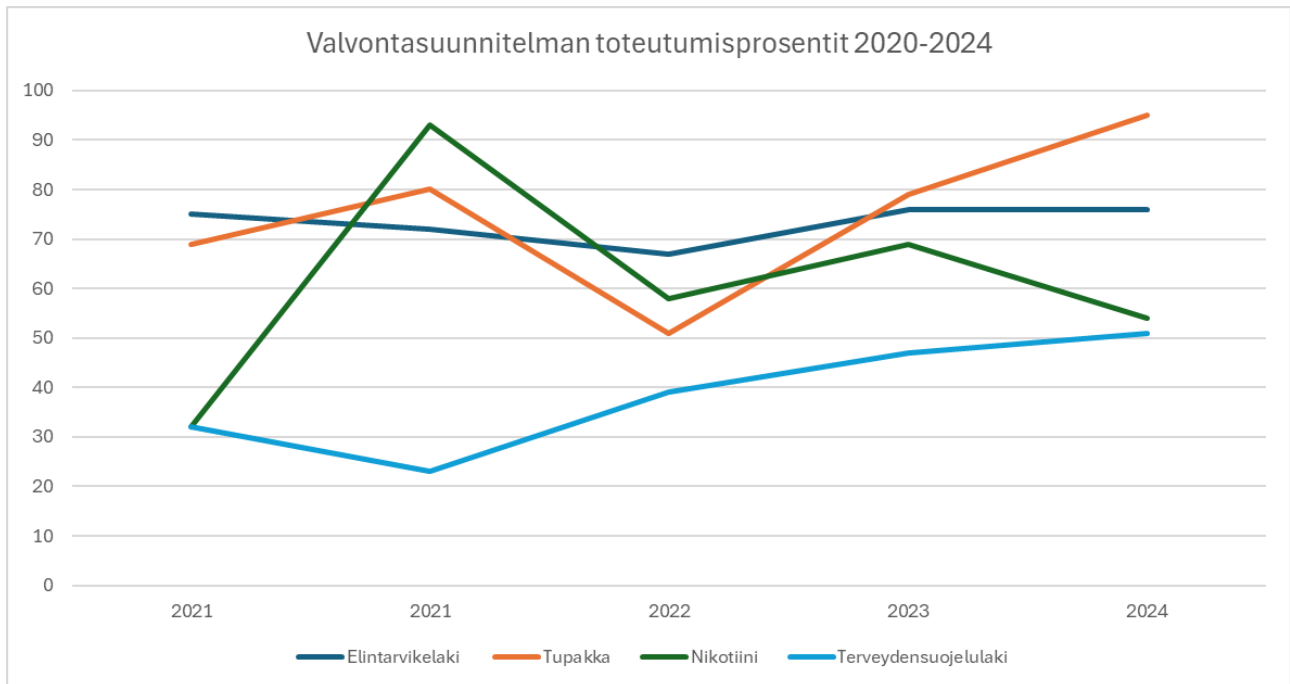
Taulukossa 5 on esitetty sekä suunnitellut että toteutuneet resurssit vuonna 2024. Taulukossa 6 on yhteenveto valvonnan toteutumisasteesta valvontalajeittain. Suunnitelmallisen valvonnan kokonaistoteutumisprosentti oli 58 %. Valvonnan toteutumisaste jäi tavoitellusta. Kuvassa 1 on esitetty ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman toteutumisasteet vuosina 2020-2024. Erityisesti terveydensuojeluvalvonnan toteutumisaste on ollut matalalla tasolla, vaikka parannusta edellisiin vuosiin on tapahtunut.

Taulukko 5 Henkilöstövoimavarojen (htv) jakautuminen eri toiminnoille v. 2024

Toimiala	Suunnitellut resurssit, htv	Toteutuneet resurssit, htv
Terveydensuojelun valvonta	2,33	2,0
Tupakka- ja lääkelain valvonta	0,2	0,1
Elintarvikevalvonta	2,2	1,7
Eläinlääkäripalvelut	12	11,2
Eläinsuojeluvalvonta	1,6	0,9
Eläintautivalvonta	0,2	0,1
Avustavan henkilökunnan lkm	4,4	4,6
Hallinto	1,5	1,4
Yhteensä	24,43	22

Taulukko 6 Suunnitelmallisen valvonnan käyntien toteutuminen

	Suunniteltu	Toteutunut	Toteuma-%
	Suunnitelman mukaiset tarkastukset	Tehdyt suunnitelman mukaiset tarkastukset	
Elintarvikelaki (paitsi maitohygieniatarkastukset)	194	147	76 %
Elintarvikelaki (maitohygieniatarkastukset)	50	5	10 %
Tupakka	20	19	95 %
Nikotiini	13	7	54 %
Terveydensuojelulaki	133	68	51 %
Yhteensä	410	246	60 %

Kuva 1 Ympäristöterveydenhuollon suunnitelmallisen valvonnan toteutuminen vuosina 2020-2024

4.2 Ympäristöterveydenhuollon tulot

Valvontamaksut on peritty hyväksytyjen asiakasmaksujen mukaisina. Ympäristöterveydenhuollon kokonaismenoista valvontamaksu- ja klinikkamaksutulot kattoivat 14,4 %. Elintarvikevalvonnan, terveydensuojelun ja tupakkavalvonnan maksutuotot kattoivat 30 % toimintamenoista vuonna 2024, kun eläinlääkintähuollon menoja ja tuloja ei huomioida. Tulot on esitetty taulukossa 7.

Taulukko 7 Ympäristöterveydenhuollon tulot vuonna 2024 ja vuonna 2023

	Tulot suunnitelmallisesta valvonnasta ja päätöksistä + muut tulot, € vuonna 2024	Tulot vuonna 2023
Terveysvalvonnan maksut	111 375	114 323
Todistuskasut (toiminnan aloittamisen yhteydessä perittävät ilmoitus/lupamaksut)	4 140	4 730
Päivystyspuhelintulot	7 298	7 538
Valtion toimeksiantotehtävien korvaus	106 230	103 296
Muut maksut	161	680
Klinikkamaksut ja -korvaukset	87 262	81 390
Yhteensä	316 466	311 957

4.3 Pohdintaa

Vuoden 2024 aikana on ollut suuria haasteita eläinsuojeluvalvonnan toteutumisessa. Vaikka toinen valvontaeläinlääkärin virka saatiin täytettyä kesäkuussa 2024, ennakoimattomien poissaolojen vuoksi valvontaeläinlääkäriresurssissa oli yhden henkilötyövuoden vaje. Iisalmen kaupunki palkkasi eläinsuojeluvalvontaa hoitamaan ympäristöterveystarkastajan, jonka palkkakustannukset menivät kuntien katettavaksi. Itä-Suomen ympäristöterveydenhuollon yksiköiden aloite Maa- ja metsätalousministeriölle valtiolle kuuluvien eläinsuojelutehtävien palkkakulujen täysimääräisestä rahoittamisesta hylättiin, koska se olisi ministeriön virkakunnan mukaan lisännyt valtion kuluja. Mahdolliset lisäkulut eivät ole oikea peruste valtion vastuulle kuuluvien lakisääteisten tehtävien maksattamisesta kunnilla. Lisäksi kustannukset eivät nousisi, koska muun valvontahenkilöstön palkkauskulut olisivat valvontaeläinlääkäreiden palkkauskuluja alhaisemmat.

Terveysvalvonnassa varattiin vuodelle 2024 lisäresurssia 0,33 htv. Ennakoimattomien poissaolojen vuoksi terveysterveysvalvonnan valvontahenkilöstö hoiti sisäisiä sijaistuksia, joten kaavailtu lisäresurssi ei toteutunut. Tämän vuoksi suunniteltu häiriötilannesuunnitelman päivittäminen jäi toteutumatta. Iisalmen Ympäristöterveyspalvelut osallistui Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun YAMK-opinnäytetyöhön liittyvään haastatteluun, jonka aiheena oli "Ympäristöterveydenhuollon kansallisesti yhtenäinen valmiussuunnitelma - Valmiussuunnitelman pääpiirteet ja aihekokonaisuudet VALSU-portaalissa". Opinnäytetyön tuloksia voitaneen hyödyntää häiriötilannesuunnitelman päivittämisessä.

Maitohygieniatarkastusten toteutumisaste oli alhainen ja sitä on pyrittävä nostamaan. Maitohygieniatarkastuksia voivat tehdä vain kunnaneläinlääkärit ja valvontaeläinlääkärit. Loppuvuonna 2024 kunnaneläinlääkäreille järjestettiin sisäistä koulutusta maitohygieniatarkastusten tekemisestä ja tarkastusten toteuma-asteen nostoon pyritään vuonna 2025.

Ympäristöterveydenhuollon kokonaismenoista valvontamaksu- ja klinikkamaksutulot kattoivat 14,4 %. Elin-
tarvikevalvonnan, terveydensuojelun ja tupakkavalvonnan maksutuotot kattoivat 30 % toimintamenoista vuonna 2024, kun eläinlääkintähuollon menoja ja tuloja ei huomioida.

Iisalmen ympäristöterveyspalveluilla on hyvä maine työnantajana ja se helpottaa rekrytointia. Työnantajan panostukset työolosuhteisiin ja työhyvinvointiin on huomattu työnhakijoiden keskuudessa. Iisalmen kaupunki on lisännyt resursseja vuodelle 2025, jolloin täytetään viides ympäristöterveystarkastajan virka, määräaika-
nen valvontaeläinlääkärin virka ja nostetaan Ylä-Savon eläinklinikan klinikkaeläinhoitajaresurssia 0,6 htv:lla. Vuoden 2025 isoimpana tavoitteena on varautua 1.1.2026 voimaantulevaan uuteen eläinlääkintähuoltolakiin siten, ettei se heikennä kunnaneläinlääkäreiden työn pito- ja vetovoimaa.